

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ

«Η Ιστορία δεν είναι δόγμα και το βιβλίο της δεν είναι η Βίβλος», λένε στα «ΝΕΑ» ιστορικοί με αφορμή την έκδοση εναλλακτικών βιβλίων Ιστορίας για τα Βαλκάνια

Της **Αριστοτελίας Πελώνη**

Ο πόνος δεν είναι εθνική αποκλειστικότητα. Όλοι οι λαοί υποφέρουν σε στιγμές της Ιστορίας τους. Αυτό δεν ισχύει, ωστόσο, στα όσα διδάσκονται στα σχολικά εγχειρίδια Ιστορίας των Βαλκανικών χωρών. Ανάλογα με τη χώρα, οι Σέρβοι, οι Έλληνες ή οι Βούλγαροι στρατιώτες είναι κατ' αποκλειστικότητα οι πιο θαρραλέοι στα πεδία των μαχών, ή αυτοί που υποφέρουν περισσότερο από τους άλλους.

Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι παρουσιάζονται είτε ως απελευθερωτικοί πόλεμοι των χριστιανικών χωρών είτε ως τραγωδία από την τουρκική πλευρά, είτε υπό το φως των συγκρουόμενων δικαιωμάτων διαφορετικών χωρών – τα δικαιώματα της Βουλγαρίας έναντι της Σερβίας, κ.λπ. Επειδή τα αναλυτικά προγράμματα για το μάθημα της Ιστορίας όλων των Βαλκανικών χωρών χαρακτηρίζονται από εθνοκεντρισμό, 60 ιστορικοί από τις βαλκανικές χώρες υπογράφουν ένα εναλλακτικό εκπαιδευτικό υλικό Ιστορίας.

Φιλοδοξία δεν είναι να αντικαταστήσουν τα βιβλία Ιστορίας που χρησιμοποιούνται στο σχολείο, αλλά να αποτελέσουν συμπληρωματικό βοήθημα για τους μαθητές. Άλλωστε, χρήστες μπορεί να είναι μαθητές λυκείων, αλλά και φοιτητές πανεπιστημίων. Η πρωτοβουλία για την υλοποίηση της έκδοσης ανήκει στο Κέντρο για τη Δημοκρατία και τη Συμφιλίωση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την έκδοση των τεσσάρων βιβλίων επιμελήθηκε η Χριστίνα Κουλούρη, καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Επιμελητές από άλλες χώρες είναι οι πανεπιστημιακοί καθηγητές Χαλίκ Μπερκτάι από την Τουρκία, Μπόγκνταν και Μιρέλα Μουργκέσκου από τη Ρουμανία, Βάλερι Κόλεφ από τη Βουλγαρία και ο συγγραφέας σχολικών βιβλίων και εκπαιδευτικός Κρεσιμίρ Ερντέλια από την Κροατία.

Η Ιστορία ήταν γεμάτη «εθνικούς μύθους» και κενά για το παρελθόν των Βαλκανίων, λέει η καθηγήτρια Μαρία Ρεπούση

«Η Ιστορία ξαναγράφεται συνεχώς όχι μόνο γιατί η ιστορική έρευνα φέρνει στο φως νέα τεκμήρια, αλλά και γιατί το εκάστοτε παρόν θέτει νέα ερωτήματα στο παρελθόν», εξηγεί στα «ΝΕΑ» η Χριστίνα Κουλούρη. «Για παράδειγμα, η τομή του 1989 προκάλεσε σημαντική αναθεώρηση της ευρωπαϊκής Ιστορίας αλλά και των εθνικών Ιστοριών των πρώην κομμουνιστικών χωρών».

Το εναλλακτικό εκπαιδευτικό υλικό έχει μεταφραστεί ήδη στα σερβικά και στα ελληνικά και ετοιμάζεται η έκδοσή του στα αλβανικά, κροατικά και βουρνακικά. Αντί να βλέπει τα γεγονότα μέσα από τη ματιά ενός μόνο έθνους, προσπαθεί να κατανοήσει ποιες ήταν οι οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές συνθήκες στην περιοχή πριν από τους Βαλκανικούς Πολέμους. Αλλά και να περι-

Ξαναγράφουν την Ιστορία!

Βαλκανικές διαφορές

Τα τουρκικά εγχειρίδια

δίνουν έμφαση στο τέλος 600 χρόνων τουρκικής επικυριαρχίας και στην τραγωδία της τουρκικής εξόδου από τα Βαλκάνια στην Ανατολία

Τα ελληνικά εγχειρίδια

υπογραμμίζουν την εθνικιστική πολιτική των Τούρκων, τις δικαιολογημένες αντιδράσεις των χριστιανικών πληθυσμών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που ακολούθησαν και την πολιτική των βαλκανικών χωρών στο πλαίσιο του «ανατολικού ζητήματος»

Τα σερβικά εγχειρίδια

δίνουν «επιστημονική νομιμότητα» στους σερβικούς πολεμικούς στόχους, υπονοώντας την τελική νομιμοποίηση των σερβικών συνόρων. Κατηγορούν τη Βουλγαρία για όλα τα προβλήματα λόγω της «μεγάλης ιδέας» της

Στα βουλγαρικά εγχειρίδια,

η Βουλγαρία εμφανίζεται ως πρωταγωνίστρια στην απελευθέρωση των χριστιανικών πληθυσμών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ωστόσο, οι Βαλκανικοί Πόλεμοι παρουσιάζονται – ιδιαίτερα ο Β΄ – ως «εθνική καταστροφή» που σταμάτησε την πρόοδο της χώρας

Το θωρηκτό «Αβέρωφ» από τις πρώτες κιάλας ναυμαχίες στις οποίες έλαβε μέρος κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912 – 13, έγινε θρύλος και οι επιτυχίες του τού χάρισαν τον χαρακτηρισμό «το τυχερό καράβι»

TA NEA

γράψει τις μάχες μέσα από διαφορετικές αφηγήσεις, αφού Σέρβοι, Βούλγαροι και Τούρκοι δίνουν διαφορετικές ερμηνείες.

Οι κοινωνίες αλλάζουν, οι ίδιοι οι άνθρωποι αλλάζουν, δεν γίνεται τα ερωτήματα να παραμένουν τα ίδια, λέει από την πλευρά της η Μαρία Ρεπούση, επίκουρη καθηγήτρια Διδακτικής της Ιστορίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. «Δεν μπορούμε να επιμένουμε σε μια Ιστορία που γράφτηκε τον 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ού για να είναι συμβατή με το αλυτρωτικό ζήτημα που ήταν εκείνη την εποχή κυρίαρχο. Πολύ περισσότερο που εκείνη η Ιστορία ήταν γεμάτη "εθνικούς μύθους" και κενά για το παρελθόν της ευρύτερης περιοχής της οποίας μέρος είναι και το ελληνικό κράτος. Να την ξαναγράψουμε λοιπόν την Ιστορία μας στηριγμένοι στα ιστορικά τεκμήρια».

Είμαστε όμως έτοιμοι, ως Έλληνες και ως Βαλ-

κάνιοι, να επαναδιαπραγματευθούμε το ιστορικό παρελθόν μας; «Δεν έχουμε την πολυτέλεια να περιμένουμε να αναπτύξουμε πρώτα καλές σχέσεις με τους γείτονές μας και μετά να φωτίσουμε το κοινό ιστορικό μας παρελθόν», απαντά η Χριστίνα Κουλούρη. Και συνεχίζει: «Αυτό που κυρίως λείπει από τα σχολικά μας βιβλία – δεν εννοώ μόνο της Ελλάδας αλλά όλων των χωρών της περιοχής – είναι η γνώση για τους γειτονικούς λαούς. Πρόκειται για Ιστορίες όχι μόνο εθνοκεντρικές αλλά και παραδόξως δυτικοκεντρικές». Την ίδια άποψη έχει και η Μαρία Ρεπούση. «Δεν έχουμε την πολυτέλεια να ρωτάμε πια αν είμαστε έτοιμοι. Έχουμε πάρα πολύ καθυστερήσει. Είμαστε από τις λίγες χώρες που επιμένουμε τόσο πολύ να αποσιωπούμε τις αλήθειες των άλλων και να διδάσκουμε μόνο τη δική μας αλήθεια η οποία μάλιστα πολλές φορές αγνοεί τα δεδομένα της επιστημονικής έρευνας».

▶ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

«Η σύζυγός μου είναι άπιστη»

Σε ένα από τα βιβλία, γίνεται αναφορά σε πηγές για γάμους μεταξύ αλλοθρήσκων. Όπως η περίπτωση μιας γυναίκας από την Κύπρο που παίρνει διαζύγιο ασπασόμενη το Ισλάμ (1609): «Η Χούσνα, κόρη του Μουράτ, σύζυγος Αρμενίου, αναφέρει μπροστά στον άντρα της Μέργκερι, γιο του Κουλούκ, Αρμένιο: Μου φέρεται πάντα βία. Δεν τον θέλω. Εκείνος το αρνείται. Τότε η Χούσνα τιμάται με το Ισλάμ. Αφού πρώτα πάρει το όνομα "Αϊσέ", καλείται και ο άνδρας της να ασπαστεί το Ισλάμ, εκείνος όμως δεν δέχεται και έτσι διατάσσεται το διαζύγιο της Αϊσέ». Αναφέρεται, όμως, από πρωτογενείς πηγές και το διαζύγιο ενός μουσουλμάνου με μια χριστιανή (1610): «Ο Γιουσούφ, γιος του Μεχμέτ από τη Λευκωσία, λέει μπροστά στη γυναίκα του Μεριέμ, κόρη του Ηλία, τζιμμή ("προστατευόμενο άτομο", μη μουσουλμάνος υπήκοος): η σύζυγός μου Μεριέμ είναι άπιστη. Όταν την κάλεσα να ασπαστεί το Ισλάμ, αρνήθηκε, έτσι τη χώρισα τρεις φορές. Είμαι διαζευγμένος. Είναι διαζευγμένη». «Ο μουσουλμανικός νόμος», αναφέρεται στο σχόλιο των συγγραφέων, «επιτρέπει σε έναν μουσουλμάνο να παντρευτεί μια μη μουσουλμάνο, η οποία μπορεί να διατηρήσει την ιδιαίτερη θρησκεία της. Σε αυτή τη συγκεκριμένη περίπτωση, ο Γιουσούφ χρησιμοποιεί τη θρησκευτική διαφορά ως ένα επιπλέον επιχείρημα, προκειμένου να απολογηθεί το διαζύγιο. Να σημειώσετε επίσης την εξαιρετικά απλή διαδικασία με την οποία βγαίνει ένα μουσουλμανικό διαζύγιο».

«As αλλάξουμε τον τρόπο που σκεφτόμαστε»

«Το νέο εκπαιδευτικό υλικό δεν έχει σκοπό να ξαναγράψει την Ιστορία ή να αλλάξει το περιεχόμενό της, αλλά να αλλάξει τον παραδοσιακό τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται η Ιστορία. Είναι το πρώτο βήμα για να ετοιμάσουμε τις κοινωνίες μας να σκεφτούν για το πώς αντιμετωπίζουν τα Βαλκάνια την Ιστορία τους», εξηγεί στα «ΝΕΑ» ο Ελιάν Ντεμίρι, λέκτορας Ιστορίας στο αλβανικό Πανεπιστήμιο Aleksander Xhuvani. Ο Ντεμίρι, ο οποίος συμμετείχε στη συγγραφή των βιβλίων, πιστεύει ότι «για πρώτη φορά οι μαθητές θα έχουν στη διάθεσή τους μια σειρά από βιβλία που παρουσιάζουν την εθνική Ιστορία ενσωματωμένη και σε στενή σχέση με αυτήν την περιοχή. Έτσι, θα έχουν μια ευρύτερη εικόνα για τις ιστορικές περιόδους που πραγματεύονται τα τέσσερα βιβλία και θα δουν τις ομοιότητες, τις διαφορές, αλλά και τις διαμάχες ανάμεσα στις χώρες των Βαλκανίων».